УДК 614.1:314.001.73(477) https://doi.org/10.26641/2307-0404.2018.3.147966

Т.В. Єрошкіна,
Д.В. Дерев'янко

МЕДИКО-ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ ТА ДЕЯКІ ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
кафедра клінічної лабораторної діагностики
(зав. – д. біол. н., проф. Т.М. Шевченко)
пр. Д. Яворницького, 35, Дніпро, 49000, Україна
Oles Honchar Dnipro National University
Department of Clinical Laboratory Diagnostics
D. Yavornitsky ave. 35, Dnipro, 49000, Ukraine
e-mail: eroshkina_t@i.ua

Ключові слова: *динаміка демографічних показників, депопуляція, демографічна криза, екологічна катастрофа*
Ключевые слова: *динамика демографических показателей, депопуляция, демографический кризис, экологическая катастрофа*
Key words: *dynamics of demographic indicators, depopulation, demographic crisis,ecological catastrophy*

Реферат. Медико-демографические проблемы Украины и некоторые пути их преодоления. Ерошкина Т.В., Деревянко Д.В. *Цель статьи – выявление закономерностей ухудшения медико-демографических показателей в Украине и возможных путей их преодоления. Методы – анализ литературных источников и законодательных документов; медицинской статистики. В статье освещены основные медико-демографические проблемы Украины: снижение рождаемости, интенсификация смертности, отрицательный естественный прирост, отток квалифицированных кадров за рубеж, что привело к уменьшению численности населения за годы независимости более чем на 9,5 млн человек. Общий коэффициент рождаемости в 2017 году по Украине составил 10,3 на 1000 человек, что на 14,9% ниже, чем в 1991 году. Затем постепенно происходит рост показателей в 2012 – 11,4 на 1000 человек. Общий коэффициент смертности в 2017 году – 14,4, что на 11,6% выше, чем в 1991г. Естественный прирост (убыль) с - 0,8 снизился до - 4,1 (более чем в 5 раз). Демографическая ситуация в Украине характеризуется депопуляцией, она приобрела характер демографического кризиса, основные признаки которого – неблагоприятные изменения не только в численности, но и в здоровье неселения, что проявляется снижением средней продолжительности жизни, ухудшением здоровья детей и подростков, увеличением уродств среди новорожденных, высокими коэффициентами смертности из-за заболеваний органов кровообращения, онкологических, травм, отравлений и других последствий действия внешних причин: сверхсмертности мужчин. Основные причины этих явлений – затянувшийся экономический кризис, экологическая катастрофа (Чернобыль), пребывание страны в состоянии "гибридной войны", что привело к резкому снижению уровня жизни, неуверенности в будущем широких слоев населения, гибели людей. Нами предложены некоторые пути преодоления медико-демографического кризиса в стране.*

Abstract. Medical-demographic problems of Ukraine and some ways of their overcoming. Yeroshkina T.V., Derevyanko D.V. *The article covers the main medical and demographic problems of Ukraine: birth-rate decline, growth of mortality; moving of qualified personnel abroad, which led to a decrease in the population over the years of independence by more than 9.5 million people. The total birth rate in Ukraine in 2017 was 10.3 per 1000 people, which is 14.9% lower than in 1991. The lowest birth rate was observed in 2000-2002 (7.8, 7.7, 8.1). Then gradually there is an increase in the indicators in 2012 - 11.4 per 1000 people. The total mortality rate in 2017 is 14.4, which is 11.6% higher than in 1991. According to the analysis period, the lowest mortality rate was registered in 1991 - 12.9%. The most high-speed in the period 2005-2008. (16.6, 16.2, 16.4). The natural increase from -0.8 dropped to-4.1 (more than 5 times). The demographic situation in Ukraine is characterized by depopulation, it is characterized by demographic crisis, the main features of which are adverse changes not only in the number but also in the healthy of population, which is manifested in the decrease in the average life expectancy, the deterioration of the health of children and adolescents, the growth of malformations among newborns, high mortality rates from circulatory system diseases; oncological diseases, injuries, poisonings and other consequences of external causes; men's super mortality. The main causes of these phenomena are the protracted economic crisis, the ecological catastrophe (Chernobyl), the country's being in a state of hybrid war, which led to a sharp decline in living standards, uncertainty of the population in the future deaths of people. We offered some ways to over come the country's demographic crisis.*

Секретаріат ООН опублікував чергову доповідь про світові демографічні тенденції. Незважаючи на стійку тенденцію до зниження народжуваності в розвинутих країнах, очікується

приріст населення планети до 2050 року – 9 млд осіб. Очікувана довготривалість життя в Європі становитиме 79 років для жінок і 70,5 – для чоловіків [12]. Прогноз для України неблагоприємний: очікується скорочення населення ще на 7,8 млн осіб [15].

Переписи населення України – періодичний облік населення, що з 2001 року проводиться Державною службою статистики. Станом на 2017 рік всеукраїнський перепис проводився один раз - у 2001 році. Наступний перепис планується провести в 2020 році [12].

Всеукраїнський перепис населення 2001 р. було проведено відповідно до Закону України «Про Всеукраїнський перепис населення», який визначив правові, економічні та організаційні основи підготовки і проведення, оброблення, поширення та використання його результатів. Основною метою проведення цього перепису було отримання об'єктивних та цілісних даних щодо загальної кількості населення країни, його демографічних і соціальних характеристик. У ході перепису населення, крім наявного, було обліковано також і постійне населення, за кількістю якого здійснюються розрахунки показників, що характеризують соціально-економічну структуру та стан здоров'я населення [12].

Чисельність населення України неухильно скорочується вже протягом останніх двадцяти семи років за рахунок депопуляції. Перевищення числа померлих над кількістю народжених на сьогодні не є екстраординарним явищем – понад третина європейських країн нині охоплена депопуляцією. Однак Україна серед цих держав вирізняється масштабністю цього процесу, прискореними темпами скорочення чисельності населення.

Із середини 60-х рр. XX століття розвинені країни почали використовувати комплексний показник - коефіцієнт життєстійкості населення. Критичне значення цього коефіцієнта знаходиться на рівні 1 бала, максимальне – 5 балів. Країн, які мали б максимальний коефіцієнт життєстійкості, виявлено не було: 4 бали отримали Швеція, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, 3 бали - США, Японія. Коефіцієнт життєстійкості населення незалежних держав, що виникли на території колишнього СРСР, у т.ч. України - не більше 1,4 [7, 20]. Всесвітня організація охорони здоров'я в глобальному стратегічному документі «Здоров'я для всіх у XXI столітті» визначила критерії, до яких повинні прагнути всі країни. Більшість цих критеріїв передбачають поліпшення показників здоров'я, в т.ч. демографічних [23].

Вищенаведене зумовило актуальність цього дослідження.

Мета дослідження - виявити закономірності змін медико-демографічних показників в Україні та можливі шляхи їх подолання.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналіз літературних джерел вітчизняних та зарубіжних авторів, законодавчих документів; медичної статистики: абсолютні та відносні на 1000 населення величини, динамічні ряди (темп росту, темп приросту); оцінка тенденцій демографічних показників за 1991-2017 рр. (кількість живонароджених, кількість померлих, природний приріст, очікувана тривалість життя) захворюваності (загальної, первинної) та поширеності захворювань (структура, рангові місця окремих класів хвороб, динаміка).

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Головною причиною загострення демографічної кризи в Україні є зниження до критичного рівня народжуваності. Сучасний демографічний стан свідчить про те, що забезпечується лише половина потрібного для відтворення населення.

Чисельність населення за оцінками Державної служби статистики України станом на 1 травня 2017 року становила 42 млн 502 тис. осіб. У повідомленні зазначається, що залишається суттєвим перевищення кількості померлих над кількістю народжених: на 100 померлих – 58 народжених. Дані наводяться без урахування Криму та зони проведення антитерористичної операції [5].

Новий етап зниження рівня смертності в більшості розвинутих країн розпочався в 1970-х роках і був, безумовно, пов'язаний з повсюдним поширенням здорового способу життя і прогресом в охороні довкілля [4, 15].

Особливість рівня смертності в Україні полягає не тільки в тому, що люди взагалі вмирають через серцево-судинні захворювання, а й в тому, що серед померлих від цих хвороб надто багато осіб молодого віку, особливо чоловіків. Різкі відмінності від західного і східноєвропейського стандарту в чоловіків проявляються вже у віці 25-29 років і потім стрімко зростають – «надсмертність чоловіків» [1, 3, 4, 14].

Також змінилася тривалість життя, на сьогодні середня тривалість очікуваного життя в Україні становить 71 рік (66 років – чоловіки, 75 – жінки). За цим показником Україна посідає 52-е місце серед країн світу [5,11].

Двома принциповими підходами до узагальненої оцінки стану здоров'я населення є визначення **очікуваної тривалості здорового життя** та **«тягаря хвороб»** − кількості років життя,

витрачених внаслідок інвалідності та передчасної смертності. За визначенням експертів ВООЗ, очікування тривалості здорового життя – це показник демографічної статистики, який характеризує очікувану (ймовірну) тривалість здорового життя на тому відрізку життєвого шляху, який асоціюється з відсутністю якихнебудь розладів, захворювань, інвалідності [25]. Збільшення до 2020 р. очікуваної тривалості здорового життя у віці 65 років на 20% є регіональним завданням Європейської стратегії «Здоров'я для всіх» [19].

Для оцінки тягаря хвороб найчастіше використовується інтегральний показник DALYs, який включає чотири параметри, що мають соціальне значення [22, 24, 25]:

- втрати внаслідок передчасної смертності, які визначають за різницею між фактичним віком на момент смерті та очікуваною тривалістю життя в цьому віці населення з низьким рівнем смертності;

- поправка, яка враховує якість життя в різні вікові періоди, що відбиває зміну соціальної ролі людини з віком. Цей коефіцієнт різко зростає від нуля при народженні до піку в 25 років, а потім поступово знижується;

- втрати здорових років життя внаслідок інвалідності можна порівняти з роками, втраченими внаслідок передчасної смертності;

- дисконтування зі ставкою 3% майбутніх вигід для здоров'я.

В Україні «тягар хвороб» з використанням показника DALYs визначили вчені В.М. Лехан і співавтори, які встановили, що в 1998-2000 рр. до досягнення віку 65 років втрати років життя через передчасну смерть становили 56, а внаслідок стійкої втрати працездатності – 16 одиниць DALY на кожну 1000 населення у віці 0-65 років [2]. Найбільший внесок до структури втрат населення у віці до 65 років внаслідок передчасної смертності становлять травми та отруєння (36.0 %), хвороби системи кровообігу (22,0 %) та новоутворення (15,0 %).

Показник загальної смертності збільшився в усіх областях, особливо в сільськогосподарських, де у структурі населення частина осіб похилого віку вдвічі більша, ніж у містах. Щоб відтворити кількість населення станом як на 1991 р., необхідно підвищити середню народжуваність до 2,2-2,3 дитини на сім'ю. Сьогодні цей показник в Україні майже вдвічі менший, ніж у 1990 р., і становить 1,1 дитини на одну сім'ю. Відтак кількість населення зменшується щороку майже на 350 тис. осіб. У демографічному відношенні Україна стала однією з відсталіших країн світу. Зниження рівня народжуваності призвело до того, що сьогодні близько 30% населення – пенсіонери. На 14 млн пенсіонерів припадає 18 млн працюючих людей, з них лише 7 млн у матеріальній сфері виробництва [11].

Демографічна ситуація в Україні характеризується не лише депопуляцією, вона набула характеру гострої демографічної кризи, основні ознаки якої – несприятливі зміни не тільки в кількості, а й у здоров'ї населення. Сучасну демографічну ситуацію можна визначити як кризову саме тому, що депопуляція супроводжується істотним погіршенням здоров'я людей, що виявляється в зниженні середньої тривалості очікуваного життя. Прогресує тенденція значного погіршення здоров'я дітей і підлітків. Проблема поліпшення здоров'я населення сьогодні перетворилася в проблему його елементарного збереження.

Радіоактивне і техногенне забруднення атмосфери, ґрунтів, водоймищ у більшості областей внаслідок Чорнобильської катастрофи спричиняє мутантні ушкодження генів. Наслідком цього є зниження народжуваності, зростання потворності серед новонароджених, поширення спадкових хвороб тощо.

Катастрофічною залишається екологічна безпека населення. Атмосферне забруднення негативно впливає на кожного третього жителя України, а 28% взагалі дихають повітрям, яке є небезпечним для життя. За даними смертності через серцево-судинні хвороби, Україна ділить останнє місце в Європі з Болгарією, утричі випереджаючи розвинені країни. Поширеність хвороб серед населення протягом останніх 10 років зросла на 38%. Основними причинами цих явищ є затяжна екологічна й економічна криза, перебування країни в стані "гібридної війни", що призвело до різкого зниження рівня життя, загибелі людей. Демографічні показники населення України за період 1991-2017 рр. наведено в таблиці.

Загальний коефіцієнт народжуваності в 2017 році становив в Україні 10,3 на 1000 осіб, що на 14,9% нижче, ніж у 1991 році. Самий низький коефіцієнт народжуваності спостерігався в 2000-2002 роках (7,8; 7,7; 8,1). Потім поступово відбувається зростання показників у 2012р. – 11,4 на 1000 осіб. Загальний коефіцієнт смертності в 2017 році – 14,4, що на 11,6% вище, ніж у 1991р. За аналізований період найнижчий коефіцієнт смертності був зареєстрований у 1991 році –12,9 на 1 тис. Самим високим – у період 2005-2008 рр. (16,6; 16,2; 16,4). Природний приріст з – 0,8 знизився до – 4,1 (більше ніж у 5 разів).

Народжуваність, смертність та природний приріст (скорочення) населення України в 1991-2017 рр.*

Роки	Осіб (абсолютні показники)			На 1 000 осіб наявного населення		
	кількість живонароджених	кількість померлих	природний приріст, скорочення (–)	кількість живонародженних	кількість померлих	природний приріст, скорочення (–)
1991	630 813	669 960	–39 147	12,1	12,9	-0,8
1995	492 861	792 587	–299 726	9,6	15,4	-5,8
2000	385 126	758 082	–372 956	7,8	15,8	-7,6
2005	426 086	781 961	–355 875	9,0	16,6	-7,6
2006	460 368	758 092	–297 724	9,8	16,2	-6,4
2007	472 657	762 877	–290 220	10,2	16,4	-6,2
2008	510 589	754 460	–243 871	11,0	16,3	-5,3
2009	512 525	706 739	–194 214	11,1	15,3	-4,2
2010	497 689	698 235	–200 546	10,8	15,2	-4,4
2011	502 595	664 588	–161 993	11,0	14,5	-3,5
2012	520 705	663 139	–142 434	11,4	14,5	-3,1
2013	503 657	662 368	–158 711	11,1	14,6	-3,5
2014	465 882	632 296	–166 414	10,8	14,7	-3,9
2015	411 781	594 796	–183 015	10,7	14,9	-4,2
2016	397 037	583 631	–186 594	10,5	14,6	-4,1
2017	382293	572466	-190173	10,3	14,4	-4,1

П р и м і т к а . * – за даними демографічного щорічника "Населення України за 2017 рік" Державна служба статистики України.

Аналізуючи гендерну структуру первинної захворюваності, виявлено, що провідним класом для обох статей є хвороби органів дихання, частка яких у 2016 р. становила 33,4% для чоловіків та 30,0% для жінок. Другу позицію в чоловіків займали травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх чинників (11,4%), а в жінок – хвороби сечостатевої системи (13,0%), третя в обох статей належала хворобам системи кровообігу (у чоловіків – 11,0%; у жінок – 10,1%) [8].

У структурі поширеності хвороб теж існують певні відмінності. Більше ніж третину усіх випадків захворювань серед чоловіків і жінок зумовили хвороби системи кровообігу (37,5% та 37,3% відповідно). Частка хвороб системи дихання становила 13,8% і 11,8%, а хвороб органів травлення – 11,3% і 10,2% відповідно [6].

Стан здоров'я дитячого населення є важливим показником громадського здоров'я. За останні роки, завдяки впровадженню цільових програм показники захворюваності, поширеності хвороб знизилися. Так, захворюваність дітей у 2012 році становила 1385,0, а в 2017 – 1316,07 на 1000 [3, 11, 17].

З метою поліпшення демографічної ситуації необхідно розробити сучасну стратегічну ідеологію демографічного розвитку України, посилити наукові розробки в галузі демографічних та гендерних досліджень, їх фінансову підтримку.

У питаннях сімейної політики та народжуваності основною метою є формування системи особистих і суспільних цінностей, орієнтованих на створення сім'ї з двома–трьома дітьми, зміцнення та підвищення її виховного потенціалу як основного осередку відтворення населення. Об'єктами безпосередньої уваги держави повинні бути молоді сім'ї та сім'ї з дітьми.

У сфері поліпшення здоров'я, зниження смертності та підвищення тривалості життя населення необхідні заходи з підвищення якості

життя, профілактики шкідливих і небезпечних виробничих факторів, поліпшення санітарно-епідеміологічної та екологічної ситуації, стимулювання позитивних зрушень у поведінці та способі життя людей [9, 17].

Стратегія боротьби зі смертністю через хвороби системи кровообігу взагалі і боротьби з цією смертністю у молодих чоловіків не може бути однаковою. У другому випадку високий рівень смертності через серцево-судинні захворювання дуже часто асоціюється з курінням, зловживанням алкоголем, іншими наркотичними речовинами і взагалі тісніше пов'язаний зі способом життя, ніж коли йдеться про людей похилого віку, в яких головний внесок у розвиток хвороби роблять природні вікові зміни [8, 12, 21].

ВИСНОВКИ

1. Медико-демографічні показники стану здоров'я населення України свідчать про глибоку демографічну кризу, внаслідок якої чисельність населення за 1991-2017 роки зменшилась більше ніж на 9,5 млн осіб за рахунок зниження народжуваності на 14,9%, збільшення смертності на 11,6%, природний приріст став стійко від'ємним і становив у 2017 році -4,1 на 1000 населення.

2. З метою поліпшення демографічної ситуації в державі необхідно спрямувати соціально-економічну політику на розв'язання найгостріших проблем: підвищення народжуваності, належного соціального захисту сімей з дітьми, покращення якості медичного обслуговування, посилення охорони та підвищення оплати праці, поліпшення побутових умов і впровадження здорового способу життя, що стане вагомим підґрунтям для переходу до сучасного режиму відтворення населення і підвищення тривалості повноцінного активного його життя.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Биконя С.Ф. Трансформація української економіки в аспекті нової інституціональної теорії / С.Ф. Биконя // Наукові праці Дон. НТУ: Зб. наук. пр. Сер.: Економічна. Вип. 89. – Донецьк: ДонНТУ, 2005. – 102 с.
2. Використання методики DALYдля оцінки глобального тягаря хвороб населенняУкраїни / В.М. Лехан, А.В. Іпатов, І.О. Губар, О.Л. Заков // Демограф. та мед. статистика Укр. в XXI столітті: матеріали конф. «Медичні інформаційні системи у статистиці». – Київ, 2004.
3. Габорець Ю.Ю. Динаміка захворюваності дитячого населення України в регіональному аспекті та поширеності між ними хвороб / Ю.Ю. Габорець, О.О.Дудіна // Україна. Здоров'я нації. – 2017. – Т. 45, № 4. – С. 18-22.
4. Демографическая ситуация в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economistua.com/demograficheskaya-situatsiya-v-ukraine.
5. Демографічна ситуація в Україні: на 100 померлих – 58 народжених [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://health.unian.ua/country/1980691
6. Ерошкина Т.В. Динамика социально-демографических показателей населения Днепропетровской области / Т.В. Ерошкина, С.С. Борисенко // Акт. проблеми економіки. – 2015. – № 4 (166). – С. 276-284.
7. Закон України «Про Всеукраїнський перепис населення» від 19 жовтня 2000 р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2058-14
8. Крапівіна А.А. Характеристика особливостей захворюваності та поширеності хвороб серед дорослого населення України в гендерному аспекті / А.А. Крапівіна // Україна. Здоров'я нації. – 2017. – С. 326-327.
9. Лехан В. Системы здравоохранения в переходном периоде / В. Лехан, В. Рудый, Е. Нолт // Украина. Копенгаген, Европ. региональное бюро ВОЗ, 2004. – 144 с.
10. Лехан В.М. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір / В.М. Лехан, Г.О. Слабкий, М.В. Шевченко // Київ, 2009. – С. 6-12.
11. Лібанова Е. Як подолати демографічну кризу / Е. Лібанова // Праця і зарплата. – 2007. – № 12. – С. 4-5.
12. Маркович І.І. Вплив медико-демографічних показників на реформування медичної галузі як складової системибезпеки України / І. І. Маркович // Україна. Здоров'я нації. – 2013. – Т. 28, № 4. – С. 29-34.
13. Мировые демократические тенденции – Женева: экономический и социальный совет ООН, 2011. – 35с.
14. Палієнко О.А. Демографічна криза в Україні: шляхи її подолання / О.А. Палієнко. // Young Scientist. – 2017. – С. 133-136.
15. Позняк О.В. Демографічні перспективи України до 2060 року / О.В. Позняк // Демографія та соціальна економіка. – 2014. – № 1. – С. 72-84.
16. Стратегія демографічного розвитку на 2006-2015 роки: Проект / відп. за вик. І. М. Новак. – Київ: КНЕУ, 2005. – 20 с.
17. Ткаченко Л. Демографічну кризу можна подолати, якщо… / Л. Ткаченко // Освіта України. – 2005. – 4 лютого. – С. 10-11.
18. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію. 2015 рік / за ред.В. В. Шафранського. – Київ, 2016. – 452 с.
19. Anand S. Report of te scientific peer review group of health systems performance assesment / S. Anandб W. Ammar, T. Evans. – Geneva: WHO, 2002. Available on the world wide web at http//www.who.int/-health-systems- performance
20. Hemmingsson H. An occupational perspective on the concept of participation in the international classification of functioning, disability and health – some critical remarks / H. Hemmingsson, H. Jonsson // Am. J. Occupational Therapy. – 2005. – Vol. 59. – P. 569-576.

21. Lekhan V. Ukraine: Health system review / V. Lekhan, V. Rudiy, E. Richardson. – Health Systems in Transition. – 2010. – Vol. 12, N 8. – P. 1-183.

22. National burden of disease calculation: Dutch DALYs / J.M. Melse, M.L. Essink-Bot, P.G.N. Kramers [et al.] // Am. J. Public Health. – 2000. – N 90. – P. 1241-1247.

23. Monitoring of The strategy for health for all by The year 2000. Part 2. Monitoring by country / Copenhagen: WHO, Regional office for Europe, 1998. – 296 p.

24. Murray C.J.L. Progress and directions in refinting the global burden of disease approach respronce to Williams / C.J.L. Murray, A.D. Lopez // Health Economics. – 2000. – N 9. – P. 69-82.

25. Summary measures of population health: concepts, ethics, measurement and applications /edited by Christooher J.L. Murray. – Geneva: WHO, 2002. –770 p.

26. The comparative efficiency of national health systems in producing health: an analysis of 191countries / D. Evans, A. Tandon, C.J.L. Murray, J. Lauer. – Geneva: World Health Organization, 2000 (GPE Discussijn Paper N 29).

REFERENCES

1. Bikonya SF. [Transformation of the Ukrainian Economy in the Aspect of the New Economic and Scientific Theory]. Naukovi pračí Don. NTU. Ser.: Economical. Donetsk, DonNTU, 2005;89:102. Ukrainian.

2. Lehan VM, Ipatov AV, Gubar IO, Zakov OL. [Using the DALY methodology for assessing the global burden of diseases of the population of Ukraine]. Conference "Demographic and medical statistics of Ukraine at the XXI table". Kyiv. 2004;152. Ukrainian.

3. Gaborets YuYu, Dudina OO. [The dynamics of morbidity incidence of the child population of Ukraine in the regional aspect and the prevalence of illness among them]. Ukraine. Healthy nation. 2017;4(45):18-22. Ukrainian.

4. [Demographic situation in Ukraine]. [Internet]. Available from: https://economistua.com/demograficheskaya-situatsiya-v-ukraine. Russian.

5. [Demographic situation in Ukraine: 100 died – 58 born people]. [Internet]. Available from: https://health.unian.ua/country/1980691. Ukrainian.

6. Yeroshkina TV, Borisenko SS. [The dynamics of socio-demographic indicators of the population of the Dnipropetrovsk region]. Actual problems of economics. 2015;276-84. Russian.

7. [The Law of Ukraine "On the All-Ukrainian Population Census"; 19 October 2000]. Available from: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2058-14. Ukrainian.

8. Krapivina AA. [Characteristics of the morbidity and prevalence of diseases among the adult population of Ukraine in the gender aspect]. Ukraine. Healthy nation. 2017;326-7. Ukrainian.

9. Lehan V, Rudyi V, Nolte E. [Health systems in the transition period]. Ukraine. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe. 2004;144. Russian.

10. Lehan VM, Slabkiy GO, Shevchenko MV. [Health Care Development Strategy]. Ukraine vimir. Kiev. 2006;6-12. Ukrainian.

11. Libanova E. [How to overcome the demographic crisis]. Labor and salary. 2007;12:4-5. Ukrainian.

12. Markovych II. [The effect of medical and demographic indicators on the reform of the medical sector as a component of the security system of Ukraine]. Ukraine. Healthy nation. 2013;29-34. Ukrainian.

13. [Peaceful Democratization - Geneva: United Nations Economic and Social Council]. 2011;35. Russian.

14. Palienko OA. [Demographic crisis in Ukraine: ways to overcome it]. YoungScientist. 2017;133-6. Ukrainian.

15. Poznyak OV. [Demographic Perspectives of Ukraine before 2060]. Demografiya ta sotsialna ekonomika. 2014;72-84. Ukrainian.

16. [Strategy of demographic development for 2006-2015: Projects / projects. for the vetch. I.M. Nowak]. Kyiv. 2005;20. Ukrainian.

17. Tkachenko L. [Demografichnu crisis can be overcome if ...]. Osvita Ukrainy. 2005;10-11. Ukrainian.

18. [Annual report on the state of health of the population of Ukraine and the sanitary and epidemiological situation]. 2015 edit. BV Shafransky. Kyiv. 2016;452. Ukrainian.

19. Anand S Ammar W Evans T. eds. Report of te scientific peer review group of health systems performance assesment. Geneva, WHO; 2002. Available from: http//www.who.int/health-systems- performance

20. Hemmingsson H, Jonsson H. An occupational perspective on the concept of participation in the international classification of functioning, disability and health – some critical remarks. The American Journal of Occupational Therapy. 2005;59:569-76.

21. Lekhan V, Rudiy V, Richardson E. Ukraine: Health system review. Health Systems in Transition. 2010;12(8):1-183.

22. Melse JM. Essink-Bot ML Kramers PGN, Hoymeans NA. National burden of disease calculation: Dutch DALYs. American Journal of Public Health. 2000;1241-47.

23. Monitoring of The strategy for health for all by The year 2000. Part 2. Monitoring by country. Copenhagen: WHO, Regional office for Europe. 1998;296.

24. Murray CJL, Lopez AD. Progress and directions in refinting the global burden of disease approach respronce to Williams. Health Economics. 2000;69-82.

25. Summary measures of population health: concepts, ethics, measurement and applications, edited by Christooher J.L. Murray. Geneva, WHO. 2002;770.

26. Evans D Tandon A, Murray CJL Lauer J. The comparative efficiency of national health systems in producing health: an analysis of 191countries. Geneva: World Health Organization; 2000.

Стаття надійшла до редакції
11.06.2018